

Gorgona

Tornem als grecs, una altra setmana, i espere que no serà l'última. Tornem als mites, a la història, al pensament. Perquè pensem encara una mica com els grecs, tot i que no ho sabem. Què fem per convertir-nos en filòsofs?, per exemple. Llegim els grecs, després Descartes i Spinoza, però hi ha una continuïtat. Llegim els grecs, no els filòsofs de la Xina o de l'Índia. Tal com els llegien fins i tot els filòsofs medievals, inclosos els àrabs Avicenna i Averrois, i Maimònides el jueu: pensar és encara pensar com Aristòtil i Plató. I en el camp de l'estètica és més veritat encara: la pintura del Renaixement troba els models en els escultors grecs, i l'arquitectura en els ordres clàssics, i les nostres ciutats, incloses les de Nord-amèrica, són plenes d'edificis amb columnes i timpans, i això no és un temps remot, és ben present. I allò que entenem per teatre, la tragèdia o la comèdia, és la mateixa cosa: un invent grec. I la nostra poesia ve d'Homer, i la novel·la ve d'Alexandria. Però, a part de l'herència, ens hem allunyat dels nostres avis grecs, com qui oblida d'on ve, o ja no li importa. Grècia, per tant, cal redescobrir-la una altra vegada i una altra. Llegint les memòries de Marguerite Yourcenar, aquest estiu, hi era present aquella educació, d'ella mateixa, i del pare, dels oncles i dels avis, en què traduir els clàssics grecs formava part de la vida escolar i domèstica, era un fet natural. Ara és el contrari: a poc a poc, els països d'occident han assassinat l'ensenyament del grec. Voluntàriament, amb plena consciència, com si fora una necessitat per a deixar pas a uns altres coneixements suposadament més útils. Abans, els qui anomenem l'elit (magistrats, advocats, metges, arquitectes, polítics o poetes), tenien els dos peus en la cultura grega: jo trobava en un tren un arquitecte alemany, i podíem parlar de Demòstenes. Avui, les elits se'n foten: les elits són els agents de borsa, els financers, els milionaris nous de la informàtica. Per què han de pensar en els grecs? Però en tot cas no és casual que, quan Freud crea una nova disciplina, va a buscar Èdip i Antígona, tot i que no els va entendre bé: era massa burgès, massa de

Joan Francesc Mira

gran ciutat. I no és casual que els astrònoms, quan descobriren una nova constel·lació, tac, li donen un nom grec. Ni deu ser casual l'èxit de pel·lícules sobre la guerra de Troia, sobre Alexandre, sobre les Termòpiles, amb indumentària adequada

o inventada: són els herois de Grècia, són els nostres. I cada quatre anys fem Jocs Olímpics.

Res de precís, evidentment, només un sentiment ambigu, alhora familiar i llunyà. I també és cert que, per a qui no és religiós, és a dir, per a qui pensa que el món és allò que és i que és en aquest món on hi ha aquella experiència que va més enllà del quotidià, Grècia compta, o hauria de comptar, Grècia és molt útil. Perquè és una civilització construïda essencialment sobre el món tal com és, sobre una acceptació i sobre una transmutació d'aquest món en valors de bellesa, d'intel·ligibilitat, d'afecte, d'amor, de riure. Tan grega com la tragèdia és la comèdia, i tan intel·ligent. I també l'art, perquè de tota manera cal que les coses tinguin un sentit, i no és fàcil donar-los-en un, si no és amb la bellesa i amb el mite. No és una societat –com la cristiana, com la islàmica– per a la qual la vida no té sentit si no és en relació amb una altra vida, amb un més enllà. En absolut. És la vida, amb el seu costat tràgic. Ja que, fem què fem, la mort és radicalment intel·ligible, i això és el que copsen els grecs quan inventen el cap de la Gorgona, que us transforma en pedra: és a dir, en el contrari d'un ésser humà. Expliquen que aquesta Gorgona, que no es pot ni descriure ni pintar ni expressar amb paraules, és l'incomprensible, l'absurd total; i després d'haver dit això, l'exposen pertot i no deixen de parlar-ne. És la paradoxa de la Gorgona: fer veure allò que no pot ser vist, dir allò que no pot ser dit, figurar l'infigurable. És un dels components de la nostra condició d'homes. Però els grecs sabien quin era el perill de gosar contemplar l'horror que s'amaga darrere una imatge inhumana, i pareix que nosaltres no ho sabem. Per això hem tornat a inventar la Gorgona, amb nom de mercat financer. Per això el monstre ens pot tornar a la pedra. I els déus, a l'Olimp, no poden fer res per nosaltres.

“És la paradoxa de la Gorgona: fer veure allò que no pot ser vist, dir allò que no pot ser dit, figurar l'infigurable. És un dels components de la nostra condició d'homes. Però els grecs sabien quin era el perill de gosar contemplar l'horror que s'amaga darrere una imatge inhumana, i pareix que nosaltres no ho sabem”